

Zaman Gazetesi

27/9/2011

Herkül Millas

"Hemen hemen her insan aksiliklere karşı koyabilir, ama bir insanın karakterini sınamak isterseniz ona güç verin." Bu söz Abraham Lincoln'ündür ve sanırım devletler için de geçerlidir.

Güçsüz devletler barıştan, uyumdan, anlayıştan, uluslararası hukuka uymaktan yanadır; ama bunu hayat felsefelerinden mi yoksa güçsüzlüklerinden mi yaptıklarını hiç öğrenemeyeceğiz. Güç sahibi olmadıkça gerçek karakter ortaya çıkmaz. Karakterimiz yaptıklarımızla belli olmaz; seçeneklerimizi nasıl kullandığımızdan belli olur. Sıksa bir insanın kavgadan yana olmaması başkadır -onun zaten başka seçeneği yoktur- ızbandut gibi olanın dalaşmalara girişmemesi başkadır. Gençken bu soru kafamı kurcalamış, dürüst olmamın, örneğin hırsızlık yapmamamın nedenini anlamaya çalışmış, kendimi test etmek için bir dükkândan bir şeyler aşırılmış, bu suçu yapabileceğimi ama dürüst olmayı serbest irademle seçtiğime karar vermişim. Hoş, şimdi bu sınavın sonucundan pek emin değilim: Belki de suç işleme riskini alacak cesarete ve güce sahip değilimdir. Gerçekten güç sahibi olursam ne yaparım acaba? Güçlü olmadığımdan bunu hiç öğrenmeden gözlerimi yumacağım.

Son yıllarda Türkiye eskilere kıyasla çok daha güçlü bir ülke oldu. En başta ekonomik alanda,

sonra askerî alanda, son zamanlarda da siyasî alanda etkisini duyurmaya başladı. Aynı zamanda, açıkça da ifade edilen bir karakter değişmesi de oldu. Türkiye çevrede "lider" ülke, siyasette "örnek" ülke oldu dendi. Doğunun sözcüsü kimliğiyle varlığını hissettiriyor. En dikkati çeken yanı ise "yanlış yolda" olanlara karşı takındığı tavidir: Gücüne dayanarak haksızlık saydıklarına karşı çıkıyor, gerekene dersini veriyor. "Bölgesel güç olmak" söylemi bu bağlamda çok kullanılıyor. Ahmet Davutoğlu'nun on yıl önce yazdığı Stratejik Derinlik başlıklı kitabını okurken anlamaya çalıştığım ama kitapta bulamadığım tam da bu alandı: Türkiye'nin nasıl güçlü olabileceğini çok güzel anlatan kitap, bu gücün hangi amaç doğrultusunda kullanılacağını pek anlatmıyordu. Büyük güçlerin haksızlıklarını ve baskıcı uygulamalarını on yıllarca, hatta yüzyıllarca yaşamış, "büyük güç" anlayışını (hak güçlündür) sürekli yermiş olan bir milletin güç kazanıp "büyük güç" olmanın kıvancını yaşamaması kuşkusuz bir karakterin de belirtisidir.

Fetih edebiyatı ve karakter

Türkiye'nin kıvanç verici ama bir sorun da içeren tarihî bir mirası var: Osmanlı devletinin inanılmaz büyüklükteki bir coğrafyayı kontrol edebilen gücüdür bu miras. Osmanlı'nın "altın devrinin" bu özelliği halk içinde hayranlık ve özlemle anılır. Merak eder, Türkiye edebiyatında "fetih" ve "şen akınlar" söylemine bakarsanız ilginç sonuçlarla karşılaşsınız. Güç kullanarak boyun eğdirmeyi, zapt etmeyi, yeni topraklara seferleri öven -ve en kötüsü, kimseyi şaşırtmayan- yüzlerce yazı ve mısra bulursunuz. Aslında bu konu bir doktora çalışması olabilir. Yer darlığı yüzünden "fetihli" on şiirden birkaç örnekle yetiniyorum:

Bilmem, neden gündelik işlerle telaştasın/ Kızım sen de Fatihler doğuracak yaştasın.../ Yürü aslanım, fetih hazırlığı başlasın... // Hayırlı hak nizamı, gönder artık ey nazım!/ Bize yeni Fatihler, yeni bir fetih lazım! // Sana yatmak yaraşmaz, şafakla kalkacaksın,/ Dar gelecek bu yerler, ham ülke bakacaksın, / Fethetmek hevesiyle bu yeni ülkeleri,/ Okuyup hayatını sefere çıkacaksın. // Fetihlerde cengaver, sen Fatih'in torunu,/ Öyle bir fetih yap ki, durdursun izanları... / Fetihler bitmeyecek, İstanbul'lar tek değil,/ Fatihler ölmeyecek, doğuranlar yok değil/ Fatihalar gönderen, fetih nesli yok değil.// Mehterim gürlü yine, bu heyecan bitmesin/ Türk'ün adını duyan zangır zangır titresin... // Fatih'le fetih Yavuz'la bereket, Kanuni'yle nizam/ Ey Türkoğlu uyan dünyaya yeniden ver bir nizam.// İnan fatihler kalmadı, çocuklar ağlamakta/ Çık gel artık özlemi sonsuz fetih.// Kıbrıs'la anılacak fatih olduğunu/taviz vermedin bilirlerdi Türk olduğunu//Ordulara bir kere Kıbrıs emri verdiniz/ Ve kırk sekiz saatte Fetih işini bitirdiniz//Cömert ellerini aç artık/ Açlığımıza bir ilaç artık ey dertlere derman fetih!

Devlet güçlü olmadıkça bu miras, bu değerler anlayışı, bu hasret ve bu söylem bir edebiyat metni olarak kalır. Devlet güçlenince bunlar, toplum ve siyasiler üzerinde bir etki aracıdır. Eyleme dönüştürülme tehlikesi de (kimilerince "fırsatı" da) doğabilir. Argo deyimleriyle söylersek hiç farkında olmadan "gaza geliriz". İşte gücün karakteri ortaya çıkarması bu anlamdadır. Türkiye son zamanlarda bir sınıflandırma testinden geçmektedir. Bakalım sınav ne gösterecek. Hayırlısıyla!

Güçsüz olan, ittifaklar, uluslararası destek, hukuksal meşruiyet ve uzlaşma ararken, güçlünün en son kullanılması gerekenleri sık sık en başa alması, yani askerî çözümleri araması, savaş tehdidini kullanması, hatta üstün gücünü bilfiil kullanması tarihte hep görülmüştür. Sonucun hem insanlık için hem bu işlere karışan taraflar için her zaman yararlı olduğu söylenemez. Kavganın

riskleri vardır. Bu yüzden son haftalarda çevrede yükselen tansiyonun soğukkanlı insanları kaygılandırması anlaşılır olmaktadır. Güç ise bu ortamda en kötü danışmandır.

Nihayet güç politikasının ikiz kardeşini de hatırlatmak gerekir: çifte standardı. Bazen "hakla" "güç" aynı cümlede içinde kullanılıyor; bazen "ulusal çıkar" ile "uluslararası hukuk" bir arada kullanılıyor, bazen hasmın gözündeki çöp görülür ama kendi gözümüzdeki mertek görülmez oluyor. Sonunda çıkarla hak aynı anlama gelmeye başlıyor. Bu da gücün neden olduğu yan zayıftır. Ayrıca güç hem yeni dalkavuklar hem yeni gizli veya açık düşmanlar kazandırır. Bunlarla cedelleşirken karakterimiz de yeniden biçimlenir. Güç yalnız kâr getirmez demek istiyorum. Gücün nasıl elde edileceğini anlatan kitapların değil, kullanımını konusunda kitapların yazılmış olmasını çok isterdim.